

SXEDIO.K9

23.6.1965: ΣΥΝΕΧΙΖΟΝΤΑΙ ΟΙ ΣΥΝΟΜΙΛΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΩΣΗ ΕΝΩ Ο ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΚΑΤΑΓΓΕΛΛΕΙ ΣΤΗ ΒΟΥΛΗ ΥΠΑΙΝΙΣΣΟΜΕΝΟΣ ΤΟΝ ΜΑΚΑΡΙΟ ΚΑΤΑΓΓΕΛΛΕΙ ΟΤΙ ΣΑΤΑΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΩΣΦΟΡΙΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΜΑΤΑΙΩΣΑΝ ΤΗΝ ΕΝΩΣΗ

Για δυο χρόνια -από το **1965** μέχρι και το **1967** επί χούντας- οι διάφορες ελληνικές κυβερνήσεις επιχείρησαν στις διάφορες συνομιλίες με την Τουρκία να επιτύχουν λύση Ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα, αλλά πάντοτε προσέκρουσαν στις υπέρμετρες απαιτήσεις της Τουρκίας στο νησί και ιδιαίτερα στην αξίωση της ότι ήθελε δική τους κυρίαρχη βάση στο νησί ως αντάλλαγμα που θα κάλυπτε με τους μικρότερους υπολογισμούς τουλάχιστον το **10%** του κυπριακού εδάφους.

Κατά την περίοδο **1965** μέχρι και την άνοδο της χούντας στην Ελλάδα στις **21** Απριλίου, **1967**, οι συνομιλίες πέρασαν από πολλά στάδια αλλά ουσιαστικά ποτέ δεν καρποφόρησαν.

Ο δημοσιογράφος Πέτρος Πετρίδης έγραψε για την περίοδο αυτή (Ιστοριή Εγκυκλοπαίδεια της Κύπρου, περίοδος **1960-73** σελ. **211**):

"Ενώ η σύνταξη της εκθέσεως του Μεσολαβητή δεν είχε ακόμα συμπληρωθεί, παρασκηνιακά γίνονταν προσπάθειες ιδιαίτερα από την Αμερικανική Κυβέρνηση, για διευθέτηση του Κυπριακού σε απευθείας συνομιλίες μεταξύ της Ελλάδας και της Τουρκίας είτε σε πενταμερή. Ο Αμερικανός υφυπουργός Εξωτερικών Τζέρνιγκαμ που πήγε στην Αθήνα στο τέλος Μαρτίου **1965**, κυρίως για το θέμα των ρωσικών πυραύλων, διαβίβασε στην Ελληνική Κυβέρνηση την "ανάγκη" για λύση του κυπριακού με απευθείας συνομιλίες, ώστε να παρεμποδισθεί Σοβιετική ανάμιξη.

Η Κύπρος απέρριπτε τόσο την πενταμερή σύμφωνα

με δήλωση του Προέδρου Μακαρίου στις 26 Φεβρουαρίου όσο και τις διμερείς, στις 29 Μαρτίου ο Πρόεδρος της Βουλής Γλαύκος Κληρίδης αποκάλυψε ότι πράγματι ασκούσαν πιέσεις για την διεξαγωγή ελληνοτουρκικού διαλόγου για την Κύπρο, αναγνώριζε ότι εξ αιτίας των συμμαχικών της θέσεων η Ελλάδα βρισκόταν σε δύσκολη θέση αλλά τόνιζε:

"Πιστεύω ότι θα ήτο πολιτικόν σφάλμα μεγίστης ολκής εάν η ελληνική Κυβέρνησις εδέχετο συνομιλίας απ' ευθείας με την τουρκικήν Κυβέρνησιν".

Οι πιέσεις πάνω στην Ελλάδα συνοδεύονταν με απροσχημάτιστες απειλές της Τουρκίας εαντίον του Οικουμενικού Πατριαρχείου, τις οποίες ενίσχυε με εκδιώξεις Ελλήνων από την Κωνσταντινούπολη.

Ο Πρόεδρος Μακάριος προσκλήθηκε στην Αθήνα για συνομιλίες με τον πρωθυπουργό Παπανδρέου και για να πάρει μέρος -για πρώτη φορά- σε συνεδρία του Συμβουλίου Στέμματος (7 Μαΐου 1965) με σκοπό να καθορισθούν μέθοδοι αντιμετώπισης της καταστάσεως και να μελετηθούν τρόποι για την αξιοποίηση της εκθέσεως Πλάζα, σε συσχετισμό με εξελίξεις που θα είχαν αρνητικές επιπτώσεις.

Ενα από τα ειδικά θέματα που μετελετήθηκαν ήταν η διεξαγωγή βουλευτικών εκλογών για την διενέργεια των οποίων είχε διατυπώσει την πρόθεση της η Κυβέρνηση, το άλλο ήταν το θέμα των πυραύλων, για την ακρίβεια των κώνων για τους οποίους αποφασίστηκε να μείνουν "προσωρινά" στην Αίγυπτο, για τις εκλογές αποφασίστηκε, αναβολή τους, επειδή είχε εκδηλωθεί τουρκική αντίδραση που θα μπορούσε να έχει αρνητικές επιπτώσεις στις προσπάθειες για λύση.

Όσο για το θέμα του χειρισμού του Κυπριακού, χαρακτηριστικό είναι ότι στο ανακοινωθέν για τις συνομιλίες Μακαρίου- Παπανδρέου δεν γίνεται καθόλου λόγος για συμφωνία σχετικά με τον μελλοντικό τρόπο ενεργείας:

"Κατά τας συνομιλίας εγένετο ανασκόπησις της εξελίξεως του Κυπριακού θέματος και αμοιβαία ενημέρωσις. Ειδικώτερον μεταξύ των Κυβερνήσεων

Ελλάδος και Κύπρου εξητάσθησαν διάφορα θέματα αφορώντα εις τον περαιτέρω χειρισμόν του ζητήματος. Επεβεβαιώθη η επιθυμία αμφοτέρων των κυβερνήσεων όπως συνεχίσουν τας προσπάθειάς των διά την εξασφάλισιν ειρηνικών και ομαλών συνθηκών εν τη Νήσω, σταθερά γραμμή παραμένει πάντοτε η αυτοδιάθεσις, συμφώνως προς τας αρχάς του χάρτου των Ηνωμένων Εθνών".

Ετσι ενώ γίνεται αναφορά σε εσωτερικές συνθήκες και ειρήνη, που θα επηρέαζονταν από τη διεξαγωγή εκλογών ή την άφιξη των κόνων των πυραύλων και τονίζεται η εμμονή στην αυτοδιάθεση, δεν γίνεται λόγος για τους χειρισμούς. Και αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό, αν ληφθεί υπ' όψη ότι το θέμα αυτό ήταν επιτακτικό, με την υποβολή της εκθέσεως Πλάζα. Ο λόγος είναι ότι είχαν εκδηλωθεί διαφωνίες πάνω στα θέματα τακτικής.

Ο Πρόεδρος Μακάριος, μετά τις συνομιλίες, δήλωσε ότι "δεν πρόκειται να διεξαχθούν διμερείς συνομιλίες επί του Κυπριακού εις Λονδίνον μεταξύ των Υπουργών Εξωτερικών της Ελλάδος και της Τουρκίας, είτε εντός, είτε εκτός των πλαισίων του ΝΑΤΟ".

Η δήλωση του Μακαριωτάτου αναφερόταν στην διάσκεψη των Υπουργών Εξωτερικών του ΝΑΤΟ που έγινε στις 12 και 13 Μαΐου. Και δεν έγιναν μεν συνομιλίες με την έννοια των διαπραγματεύσεων, αλλά οι υπουργοί Εξωτερικών Κωστόπουλος και Ισιήκ αποφάσισαν ν' αρχίσουν διαπραγματεύσεις μεταξύ της Ελλάδος και της Τουρκίας, για την απόφαση τους αυτή, ο Ισιήκ ενημέρωσε το Συμβούλιο του ΝΑΤΟ στις 12 Μαΐου, με την προσθήκην ότι οι δύο χώρες "τρέφουν ελπίδες" ότι μπορούσε να εξευρεθεί λύση.

Το κοινό ανακοινωθέν του ΝΑΤΟ, στις 12 Μαΐου 1965 περιοριζόταν να εκφράσει την ελπίδα ότι η αναζήτηση "συμπεφωνημένης και δίκαιης λύσεως του Κυπριακού σύμφωνα με το σχετικό ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας, θα διευκολυνόταν από τις επαφές που είχαν οι υπουργοί Εξωτερικών Ελλάδος και

Τουρκίας.

Οι συνομιλίες του Λονδίνου, μόλις πέντε μέρες μετά την κατηγορηματική δήλωση του Προέδρου Μακαρίου ότι δεν θα γίνονταν συνομιλίες, είτε μέσα στους κόλπους είτε έξω από τους κόλπους του ΝΑΤΟ, τον ανησύχησαν. Παρέτεινε την παραμονή του στην Αθήνα και στις **12** Μαΐου συναντήθηκε με τον Βασιλιά στον οποίο είπε ότι θα δεχόταν συνομιλίες μόνο αν θα διεξάγονταν κάτω από την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών.

Στο Λονδίνο ο Υπουργός Εξωτερικών Σταύρος Κωστόπουλος είχε συνομιλίες με τον αμερικανό υπουργό Εξωτερικών Ντην Ρασκ και τον Βρετανό Υπουργό Εξωτερικών Στιούαρτ.

Στις συνομιλίες του Λονδίνου ο Κωστόπουλος πρότεινε στον τούρκο υπουργό Εξωτερικών διεξαγωγή συνομιλιών για την Κύπρο με διπλό σκοπό: Την εξομάλυνση της καταστάσεως και την εξεύρεση λύσεως του Κυπριακού.

Για την επίτευξη του διπλού αυτού σκοπού εισηγήθηκε τον διαιρισμό μιας τριμερούς επιτροπής από αντιπροσώπους της Ελλάδος, της Τουρκίας και των Ηνωμένων Εθνών, στην οποία θα συμμετείχε ένας "επιδιαιτητής", τον οποίο θα διώριζε ο Ουθαντ.

Η Τουρκία δεν έδειξε ενδιαφέρον για την πρόταση αυτή και απέρριψε κάθε εισήγηση για ανάμιξη των Ηνωμένων Εθνών στον διμερή διάλογο. Ετσι η Ελλάδα και πάλι κάτω από την πίεση των συμμάχων της, δέχθηκε να συνεχίσει τον διάλογο με την Τουρκία.

Ο Πρωθυπουργός Παπανδρέου, σε νέα συνάντηση του που είχε με τον Πρόεδρο Μακάριο στις **13** Μαΐου, τον διαβεβαίωσε ότι οι συνομιλίες του Λονδίνου είχαν απλώς διερευνητικό χαρακτήρα, δεν άσργησαν όμως να εξελιχθούν σε συνομιλίες ουσίας. Η πρώτη επαφή έγινε στις **29** Μαΐου **1965**, με συνάντηση του Υπουργού Εξωτερικών Σταύρου Κωστόπουλου και του πρεσβευτή της Τουρκίας Τουλούϊ που μόλις είχε γυρίσει από συνομιλίες με την Κυβέρνηση του στην Αγκυρα.

Ενα βήμα περισσότερο έγινε με τον διορισμό

του νέου πρεσβευτή της Ελλάδος στην Αγκυρα, Αλεξάνδρου Σγυρδαίου που πήγε στην έδρα του την 1η Ιουνίου με εξουσιοδότηση να διαβιβάσει στην τουρκική Κυβέρνηση τις απόψεις της Ελληνικής Κυβερνήσεως για το Κυπριακό.

Στις επόμενες μέρες είχε αλλεπάλληλες συναντήσεις με τον τούρκο υπουργό Εξωτερικών, για τις οποίες τηρήθηκε απόλυτη μυστικότητα, στο πρώτο αυτό στάδιο έγινε βολιδοσκοπήση των θέσεων της κάθε χώρας. Η Ελλάδα προσπαθούσε να εξακριβώσει τα ανταλλάγματα που θα ζητούσε η Τουρκία για να δεχθεί την Ένωση.

Σ' αυτό το στάδιο η Τουρκία έδωσε την εντύπωση ότι το άμεσο ενδιαφέρον της στρεφόταν στη βελτίωση των συνθηκών ζωής των τουρκοκυπρίων και ζήτησε την άρση των περιορισμών στην προμήθεια διαφόρων ειδών που η Κυβέρνηση είχε χαρακτηρίσει σαν στρατηγικά, ωστόσο, δεν απέκρυψε η τουρκική Κυβέρνηση ότι για εσωτερικούς λόγους, επειδή πλησίαζαν οι εκλογές, επειγόταν να βρεθεί λύση του κυπριακού και έδωσε ενδείξεις ότι θα μπορούσε να δεχθεί την Ένωση, αν υπήρχαν τα "ανάλογα" εδαφικά ανταλλάγματα. Η συζήτηση αφορούσε, δηλαδή, διάφορες παραλλαγές του σχεδίου Ατσεσον.

Λύση Ενώσεως υποστήριζε και η Κυπριακή Κυβέρνηση, στις **29 Ιουνίου 1965**, μια μέρα μετά την επιστροφή του Αλέξανδρου Σγυρδαίου στην Αγκυρα για την δεύτερη και πιο ουσιαστική φάση των συνομιλιών, ο Πρόεδρος της Βουλής Γλαύκος Κληρίδης δήλωσε:

" Ολοι αι προσπάθειαι της Κυβερνήσεως είναι αφιερωμένοι εις την ευόδωσιν του αγώνος δι' εθνικήν αποκατάστασιν δι' Ένωσιν της Κύπρου μετά της Ελλάδος...", αλλά ο Εθνάρχης Μακάριος είναι υπερήφανος διότι απέρριψε προτάσεις προνοούσας νόθους λύσεις, αποδοχή προτάσεως περί παραχωρήσεως κυπριακής γης θ' απετέλει προδοσίαν".

Εκαμε πιο συγκεκριμένη την αναφορά του στο σχέδιο Ατσεσον και είπε ότι εφ' όσο στην Κύπρο θα υπάρχουν Έλληνες δεν πρόκειται να παραχωρηθεί

έδαφος στην Τουρκία.

Η πιο πάνω θέση δεν αποτελούσε διατύπωση εξτρεμιστικών απόψεων, αλλά διερμήνευε την επίσημη πολιτική. Με την λύση της Ενώσεως συμφωνούσε και η γριβική παράταξη, αλλά επειδή ήταν διατεθειμένη να δεχθεί ανταλλάγματα αντιμετώπιζε την κατηγορία ότι ήταν "νατόπληκτη".

Μετά την κυβερνητική θέση συμφωνούσε απόλυτα το ΑΚΕΛ. Όπως καθώρισε την θέση του Κόμματος ο Γ. Γραμματέας του Εζεκίας Παπαϊωάννου στην Ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής στις **29 Ιουνίου 1965**:

"Η μοναδική σωστή και μοναδική αποδεκτή πατριωτική πολιτική είναι η αδέσμευτος ανεξαρτησία, η κατάργησις όλων των ξένων βάσεων, η απομάκρυνσις των ξένων στρατευμάτων, ο τερματισμός όλων των ξένων επεμβάσεων έτσι που ο κυπριακός λαός να ενασκήση το αναφαίρετον δικαίωμα της αυτοδιαθέσεως και να πραγματοποιήση την ανόθευτον Ενωσιν".

Ο Γ.Γ. του ΑΚΕΛ, στην ίδια ομιλία του υπογράμμισε πως οποιαδήποτε άλλη πολιτική οδηγούσε όχι σε "εθνική ελευθερία", αλλά σε λύση "τρισχειρότερη από τη Ζυρίχη" και καταφέρθηκε έντονα εναντίον εκείνων που υπονόμευαν την γραμμή Μακαρίου, την ενότητα του λαού και προπαγάνδιζαν και προωθούσαν νόθους νατοϊκές λύσεις.

Έτσι όπως φαίνεται, η συμφωνία για την Ένωση στην Κύπρο ήταν καθολική, διαφορές μόνο υπήρχαν σχετικά με τη μεθόδευση των ενεργειών για την επίτευξη της και τα ενδεχόμενα ανταλλάγματα. Όσοι ήθελαν Ένωση, αλλά όχι "ατόφια" ή "ανόθευτη" ήταν "ενωσιοκάπηλοι", "νατόδουλοι" και "νατόπληκτοι".

Η αντίθεση της Κύπρου προς οποιαδήποτε άλλη λύση προκάλεσε την πρώτη σοβαρή ρήξη στις σχέσεις μεταξύ του Προέδρου Μακαρίου και της κυβερνήσεως Παπανδρέου, για την ακρίβεια, η διαμάχη ξέσπασε μεταξύ του Προέδρου Μακαρίου και της παρατάξεως εκείνης που λίγο αργότερα έγινε γνωστή με το συλλογικό όνομα "οι αποστάτες".

Ο αντιπρόεδρος Στεφανόπουλος, ο Υπουργός Εξωτερικών Κωστόπουλος, ο υπουργός Εθνικής Αμυνας Γαρουφαλιάς, ήταν οι βασικοί εκπρόσωποι της.

Στις **23** Ιουνίου **1965**, εντελώς ξαφνικά, Στεφανόπουλος, μιλώντας στην Βουλή, διατύπωσε επικρίσεις για την απόρριψη του σχεδίου Ατσεσον.

"... Τον Αύγουστον του **1964** είχε ομολογηθή από όλους ότι η Ενωσις της Κύπρου μετά της Ελλάδος ήτο εξησφαλισμένη και την στιγμή αυτή, έχομεν την υποχρέωσιν να εξάρωμεν τον αγώνα του Προέδρου της Κυβερνήσεως, ο οποίος ήτο πρωταγωνιστής. Πλην σατανικαί και εωσφορικαί δυνάμεις αντέδρασαν εις την Ενωσιν θα ομιλήσωμεν δε όταν έλθη η στιγμή περί ευθυνών και θα αποκαλύψωμεν εκείνους οι οποίοι τας υπέχουν".

Η αναφορά σε σατανικές και εωσφορικές δυνάμεις δεν μπορούσε να σημαίνει κανένα άλλο από τον Πρόεδρο Μακάριο και ίσως να μην ήταν άσχετη με τις αντιδράσεις που εκδηλώνονταν στην Κύπρο για τον νέο διάλογο στην Αγκυρα, δεν ήταν επίσης άσχετη με την κρίση που είχε αρχίσει να εκδηλώνεται τους κόλπους της Κυβερνήσεως με την προσπάθεια του Παπανδρέου να απομακρύνει τον Πέτρο Γαρουφαλιά όπως και με πληροφορίες πως οι Αμερικάνοι, σε μια προσπάθεια να προωθήσουν τον διάλογο που είχε τελεματωθεί εισηγήθηκαν η μεν Τουρκία να δεχθεί την αρχή της ενώσεως, η δε Ελλάδα την ανάγκη των ανταλλαγμάτων.

Ο Πρόεδρος Μακάριος είχε την πεποίθηση ότι η Τουρκία δεν θα δεχόταν λύση που δεν θα είχε σαν αποτελεσμα να της εξασφαλίσει αναλλάγματα και ότι εφ' όσο θα γινόταν δεκτή η αρχή αυτή, θα ζητούσε συνεχώς και περισσότερα.

Αντιμετώπιζε όμως, όπως έλεγε σε ιδιαίτερες συναντήσεις του, την δυσκολία να αποκηρύξει τον διάλογο για να μη κατηγορηθεί ότι ήταν εναντίον της ενώσεως. Και υπήρχε το προηγούμενο των κατηγοριών του Στεφανοπούλου.

Οι επιφυλάξεις του Προέδρου Μακαρίου δεν ήταν

αστήρικτες. Ο πρέσβυς Σγουρδαίος σε δηλώσεις του στη Μιλλιέτ στις 5 Ιουλίου 1965 δεν άφησε καμιά αμφιβολία για την λύση που θα μπορούσε να προκύψει από τον διάλογο που συνεχιζόταν στην Αγκυρα.

Ο Σγουρδαίος είπε, κατά την εφημερίδα, ότι το νέο κεθεστώς της νήσου, δηλαδή το σύνταγμα της, δεν μπορούσε, παρά να είναι αποτέλεσμα συμφωνίας μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών. Η δήλωση θεωρήθηκε στην Λευκωσία σαν απαράδεκτη, γιατί αναγνώριζε ότι η εσωτερική διάρθρωση του Κυπριακού κράτους, βρισκόταν κάτω από την αίρεση της Αγκυρας.

Αλλά πιο αποκαλυπτική ήταν η δήλωση, έστω και διατυπωμένη υποθετικά:

" Σε περίπτωση ενώσεως της Κύπρου με την Ελλάδα, αυτό δεν θα έχει χαρακτήρα τετελεσμένου γεγονότος, αλλά θα ήταν το αποτέλεσμα συμφωνίας μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών. Η Ελλάδα θα παραχωρούσε στους Τούρκους που ζουν στην Κύπρο όλες τις αναγκαίες διεθνείς εγγυήσεις. Μια βάση του NATO θα ήταν δυνατό να εγκαθιδρυθεί στην νήσο για να διαλυθούν οι ανησυχίες της Τουρκίας σχετικά με την ασφάλεια της ή η Κύπρος θα μπορούσε να αποστρατικοποιηθεί εντελώς.

Για να επιτευχθεί όμως συμφωνία στα ενδιαφερόμενα μέρη, πρέπει να εγκαταλείψουν τη σημερινή αδιάλλακτη θέση τους και να προβούν σε αμοιβαίες παραχωρήσεις, παρ' όλο που δεν μπορεί να καθορισθεί τώρα ποια μορφή θα πάρουν οι παραχωρήσεις αυτές".

Ο Σγουρδαίος εξήγησε ότι οι συνομιλίες που είχε μέχρι τότε ήταν διερευνητικές και δεν είχε θιγεί το θεμα των παραχωρήσεων.

Οι δηλώσεις αυτές θα μπορούσαν ν' αποτελέσουν την αρχή μιας νέας κρίσεως στις σχέσεις Λευκωσίας και Αθήνας παρά τη διευκρίνηση του Σγουρδαίου ότι οι δηλώσεις δεν είχαν αποδοθεί καλά.

Ωστόσο η διαμάχη ξεχάστηκε και ο διάλογος διακόπηκε χωρίς κανένα αποτέλεσμα γιατί στο μεταξύ ξέσπασε στην Ελλάδα η Κυβερνητική κρίση με τον

εξανασγκασμό του Γεωργίου Παπανδρέου σε παραίτηση
τις **15** Ιουλίου **1965**.

Όμως οι προσπάθειες θα συνεχίζονταν και τα
επόμενα χρόνια, έστω και άκαρπες...